

volt, és némi reményt adott; ámde a hóolvadáskor beállott nagy szelek, mondhatni viharok, ismét sok kárt tettek, a homokon gyökerestül hordván szét az a nélkül is gyenge vetéseket; sőt kötött földben is elperzselték az új és gyenge hajtásokat. A tavaszvetéshez is későn kezdtünk, azonban vetés végeztével, több helyen vége felé, april első hetében esett kis esők, az ősziakat ismét felüditették, s a tavaszihoz reményt adának; szarvasmarha, juhok és sertések egészségben teleltek ki, a juhok és bárányok között a halálozás jelentéknélküli volt: ezek szerint következett ránk a valódi tavasz, szárazsággal ugyan, de néha néha mégis kevés futó esővel; sőt Pünkösöd tájon két napi csendes bár hűs esőt is nyertünk, mely a földet mintegy harmadfél hüvelyk mélyen áztatta meg, és igen sokat használt; Medárd után való héten naponkint terhes fellegek jelentek meg, s e völgyön majd itt majd amott rövid sebes elfutó eső esett: néhol jéggel keverve, de a jég tetemes kárt tudtomra e völgyön mégsem okozott. Ezek szerint tehát e völgynek az idén középszerűt megközelítő termése lesz, jó tél esetében bő termés lendett; szénánk is igen a tavali mennyiségben lett, csak hogy jobb, mert iszap nélküli, és szerencsésen fölveltük: áldjuk tehát a gondviselést, hogy kedves hazánk több vidékeihez képest még eddig szerencsések vagyunk. Völgyünk bortermeléssel is foglalkozván, megemlítendőnek vélem, hogy a rendkívül hideg és takaró nélküli tél, bár fedett tőkénket rutúl megrongálta, ugyanis lehet egyremásra 15–20 százalékra tenni a kifagyott tőkét: a megmaradtak szépen indultak, s jó középszerű termést ígérnek; azonban megkésvén, aligha jó bort adhatnak: mert itt a késő szürettől igen félnek, kivált a köznép, ha egészen rajta állana, fél éretten szeretné szedni, csak hogy több bora lehessen. E héten a sertésnyájában a láb fájás kezd nagyban mutatkozni; sőt itt ott dög is állott be: adja isten, hogy ragályos ne legyen; az elesett állat szőre rögtön megveresedik, és húsa azonnal rothadásba megy át, annyira hogy elásatásával sietni kell.

Nem hagyhatom említetlenül a báró Sina, és báró Podma-

nyiczky Armin úr e völgyi gazdaságait, hol oly gyönyörű vetéseket lát az ember, mint valaha lehetett a nagy hírű bántásban; igaz hogy földjeik is jók, de mellette kitűnően is miveltetnek, miből azt tanulhatjuk: hogy jól mivelt, jó erőben tartott földben se a kemény száraz tél, se a kései tavasz tetemes károkat nem okozhat; ugyanazért, különösen kisebb birtokú gazdátársaim! tagosítás minden áron: mert csak tagosított birtokon lehet józan elvek nyomán, és haszonnal gazdálkodni; addig pedig, míg egy kissé terjedtebb határban 30–40 darab földet a többség kénye után sanyargatunk: bizony nemcsak az időjárás ellen lehet panaszkodunk.

Multkori levelemben megemlítettem azt is, hogy egy olcsó és gyors mezei rendőrségi törvény sokat segítene rajtunk, mely ne lenne cifra formalitásokkal megbilintselve, és a kártevő érzékeny büntetése mellett a károsodott is rögtön kártalaníthatnák; mi csekély véleményem szerint akkint lenne elérhető: ha teszem 20 pftig a mezei kártételek körüli panaszok, vagy a község bírálta, vagy más egyedül e célra felállított hivatalnokra bíztnék, mert a szolgabírói hivatalok a sok halomra gyűlt munka miatt e részben gyorsan nem intézkedhetnek, a károsult szegény gazdának pedig rögtön orvoslás kell; nemkülönben a cselédügyi panaszok is csak helyben intézhetőek el kielégítőleg, mert a cseléd napszámos helyett levén állítva, míg a szegény kisebb gazda panasza a szolgabírói hivatalutján hetek múlva intéztetik el, addig, kivált sürgős munka idején, annyi kárt szenved, mennyit aztán a legszigorubb törvény se téríttethet meg, a rendszerint semmivel sem bíró cseléddel.

Reményem is, bizok is benne, hogy a tisztelt gazdasági egyesület e részben a magas kormány előtt közbenjáróul fog fellépni, ha tisztelt gazdátársaim — kik az itt röviden fölemlítettek érezvén — felette nyilatkozni jónak találják, és a mélyen tisztelt gazdasági egyesület igazgató választmányát, velem együtt hazafiui bizodalommal a közbenjárásra fölkérik. ▽

KERTÉSZET.

Figyelmeztetés

Dr Entz Ferencz haszonkertészeket képző gyakorlati tanintézete érdekében.

Ugy látszik, mintha ezen intézet már a kezdet nehézségein túl küzdötte volna magát. Az első években alig lehetett a tanoncokból a tervezett számot összehozni: most effective nem képes az intézet a jelentkezők számát befogadni. Huszonnégyet akart az intézet igazgatója eredetileg befogadni, jelenleg — engedvén a többfelől nyilatkozó kívánságnak és szükségnek — *haszonnyolc* tanítvány által vétetik körül; s ugylátszik, hogy azon meggyőződése országszerte általánossá vált: hogy a gyümölcstenyésztés hazánkban csak akkor fog kapni lábra és igazán meghonosulni köztünk, ha a nép a maga szőrű emberei közt találandja fel valamikor annak szakértő apostolait.

Ha az intézet vezetője ezen intézet életbeléptetését eredetileg mindjárt, mint reá nézve anyagi hasznot hajtó vállalatot tekintette volna, s nem tartotta volna szemmel inkább annak morális hasznát, és — pénztelen állapotunknál fogva — annak kivihetőségét elérhetőnek csak úgy, ha az ifjak befogadási feltételeit a lehető legolcsóbbra szabja ki: ekkor ezen intézet már első éveiben elenyészett volna a részvétlenség sorvadásában. Igy áldozatba

került ugyan annak fentartása, de vezetője megmenté ezáltal kitűzött célja elérhetőségét: mert — mint fentebb érintetett — egyéni meggyőződését sajátos mostani körülményeink, s a haladás szelleme azóta országos meggyőződéssé érlelte meg. A részvét évről évre növekszik; tanítvány jelentkezik quantum satis, sőt ennél is több; s a m. kormány jelenlegi támogatása fölmenti legalább ujabbi áldozatokról: miglen a multak áldozatainak kiheverését — mint optimista és jó keresztény — a jövődtől várja.

Dr Entz tehát intézetének programját itt csak a nagyobb községek érdekében bocsátja ezennel nyilvánosságra: mert a magánosok által ajánlott ifjakat ide számítván, már bőven be van töltve azok száma, kiket a jövő szeptember kezdetével bevehet; de miután azon tanítványaitól, kik a községek által és számára taníttatnak ki, nagyobb hatást vár a hazára nézve: a szakértelmiség terjedése érdekében, kötelezte magát, a magánosok által ajánltakat csak akkor venni be, ha a községek részéről a befogadhatók teljes száma ki nem kerülne. Eddig a községek közül nyilatkoztak határozottan, egy-egy növendék beküldése felől: Laczháza, Szeged, Kecskemét és Nagy-Kőrös. Kecskemétnek ezenkívül márig van az intézetben két tanítványa; továbbá Dorosma, Halas, Szabadka, Nagy-Szalonta és Czegléd is egyet-egyét neveltetnek.

Programm.

A) Alapszabályok.

1. §. Azon magántársulat, melyet dr Entz és társai Pesten a gazdasági kertészet, s főleg a gyümölcsfa- és szőlőtenyésztésnek honunkbani emelése végett, életbe léptettek: átengedi telepítményeit és faiskoláját, ezen szakbeli nyilvános képzőintézet használatára, a nagy közönségnek.

2. §. El czél elérésére fölvétetik évenként tanítványul 8 fiatal egyén, kik 14 éveseknél fiatalabbak ne legyenek.

3. §. A tanfolyam 3 egymásután következő évre határozottatik.

4. §. A tanfolyam megindíttatik évenként szeptember elsején.

5. §. Az előadás magyar és szükség esetében német nyelven tartatván: megkívántatik, hogy a tanítvány legalább is ezen nyelvek egyikét tökéletesen értse, és azon írni s olvasni tudjon.

6. §. A tanítvány vallása a fölvételnél nem jó tekintetbe; de megkívántatik, hogy illető lelkésze által, erkölcsének fedhetlenségét tanúsító bizonyítvánnyal ellátva legyen.

7. §. Nagyobb erkölcsi vétségek, u. m. részegség, társakkal össze nem férhetés, hűtlenség: kizárják a tanítványt az intézetből, mihelyt észrevétetnek.

8. §. A tanfolyam végével nyilvános próbatétnek vettetik alá a tanítvány, melyet az intézet tulajdonosai, s a Magyar Gazdasági Egyesület tisztviselőse előtt köteles lesz letenni. Ezen próbatételekről kiadatik azután neki a bizonyítvány: melynek különös rovataiban mind erkölcsének, mind hasznavehetőségének fokozata kitétetik.

9. §. A tanítványok köteleességében áll, minden, a haszonkertészet körébe tartozó munkákban magukat gyakorolni.

10. §. Napkeltével munkába állnak, 7 órától 8-ig reggeliznek, 12-től 1-ig ebédelnek, 4 $\frac{1}{2}$ –5-ig oszonnáznak, s innét ismét napnyugotig dolgoznak. Nyugalomra és dologra harang adand jelt.

11. §. A dolog, a tanítvány erejéhez mérve, általában úgy osztatik fel: hogy a tanuló a könnyebb munkákon kezdve, a tanítás folyama alatt, minden kertészeti munkában gyakoroltassék, melynek valamikor szakgyakorlatában hasznát veendi.

12. §. Miután a 3 téli hónapok leginkább az elméleti kiképzésre szentelvék: köteleességében áll a tanítványnak az előadásokra és rajzolásra szánt órákon pontosan megjelenni, naponként pedig télen által is legalább 5–6 óráig, egyenesen az intézet javára, kinn a kertekben, ha az idő engedi, vagy ellenkező esetben, benn a dolgozóteremben gyékény, kosár, méhkas, vagy más efféléknek készítésével foglalkozni.

13. §. Az utmutatást és magyarázatot a technikai eljárásokra nézve, a tanítványoknak gyakorlati uton adja dr Entz, ki is a téli hónapokban az elméleti előadásokat, mennyire a tárgy engedi, demonstratív modorban maga tartja.

14. §. Az elméleti tanítás kezdetét veszi a szigorubb téli idő korábbi vagy későbbi beálltával; de mindenesetre december kezdetével, és eltart február végéig.

15. §. Vasár- és ünnepnapok nyugalomra szánvák, de kötelezik a tanítványokat illető isteni szolgálatuk gyakorlatára, és fel sem mentik azokat, a kertész el nem kerülhető foglalkozásai alól, p. o. a felváltva kiszabott kerti örködés, melegágyak körüli ablakok nyitogatása vagy takarása; ugyszintén szárazság idején, a gyengébb növényeknek reggeli és esténkénti öntözgetése alól.

16. §. A tanítvány köteles télen 9, nyáron 10 órakor estve, szállásán lenni. Ezen házi rend megtartására különös figyelem leend, és arra, részint az azon évi legjelesebb tanítvány, részint az

igazgató maga fog felügyelni; s azonfölül még az ajánlólevél különös rovatába is följegyeztetik, a tanítvány ebbeli magaviselete.

17. §. Minden tanítványnyal közvetlenül dr Entz rendelkezik, mint az intézet igazgatója.

B) Tanítási terv.

a) Az elméleti tanítás tárgyai:

1. „Növénytan“, annak műkifejezései, rendszerei, a növény-családok leírása.

2. „Ásványtan“, annak t. i. elemi rendszerei és fölvei; a földnek ismertető jelei, az ásványországi trágyák.

3. Állattan“, leginkább a kertészetre káros és hasznos állatoknak természetrajza.

4. „Physika elemei“, a testek természeti tulajdonságairól, a meleg, világosság stb. természetéről, és a kertészeti eljárásokra való befolyásáról.

5. „Vegyten“, és pedig alapelveiben mind az életműves, mind az életműtlen testekre nézve. A föld- és trágyanemeknek vegybontási fogásai.

6. „A kertművészet elmélete“ (Theorie der Gartenkunst) t. i. a földről, a növények táplálékáról, a föld elkészítése körüli eljárásról (egyengetés, ásás stb.), a magvetésről, ültetésről, fa- és szőlőmetszésről, annak teoriájáról és okairól, a növények nemesítése és szaporítása módjairól stb.

b) Elméletivel párosult gyakorlati utmutatások.

Tárgyul veszi fel mindazon képességeket és ügyességeket, melyek megkívántatnak arra, hogy valaki magának növénygyűjteményt művészileg alapíthasson, vagy egy növényt, vagy akár egy előtte ismeretlen gyümölcsfajtát, rendszerileg meghatározhasson. E körbe való továbbá még azon ügyesség is, miszerint valaki magának érdemes gyümölcsfajokat viaszból vagy gypszből a természet után készíthessen, vagy azokat természetihven lefesthesse, és végre rendszeresen leírhasa. Ide tartoznak több vegytani kísérletek is, p. o. mikép lehessen bizonyos földben azon arányt meghatározni, melyben az egyes földnemek abban egymáshoz állnak? és több effélék; melyeknek véghezvitelére éppen nem kívántatik meg, hogy valaki végzett vegytudós legyen.

Továbbá mindazon eljárások, melyek műipari és kereskedelmi tekintetben a gazdasági ipar előtt nagy fontosságúak; ide tartoznak a gyümölcs-eltartás módjai friss és szárított, vagy akár mikép, az eltartásra alkalmas állapotban: mint p. o. a soproniak módjára a gyümölcs művészi aszalása, s gőzbeni vagy cukorrali befőzése. Ecet, bor, pezsgő és méz készítés gyümölcsből stb. Vég-tére utmutatás a fák és egyéb növények nyalábolásában, midőn azokat messze földre elküldjük stb. stb.

c) Tisztán gyakorlati foglalkozások.

1) Konyhakerti növények mivélése.

2) Gyümölcsfa-tenyésztés.

3) Szőlőmivélés.

4) A gyógynövények mivélése.

5) Kísérletképen mivélése minden új kereskedelmi és műipari növényeknek, hogy azok valódi haszna és legezészerűbb mivélési módja, mielőbb köztudomásra jusson.

6) Kerti és gazdasági veteménymagvak mivélése.

7) Növénymivélés melegágyai meleggél: az üzde tehát, és annak kezelése.

C) Föltételek a tanítványok fölvételére nézve.

1. A tanítványokat az intézet ingyen éllemez; kik a tanítást és egyéb tartásukat, igen csékély didactrum mellett nyerik.

2. Szállásul kapnak négyen egy szobát, ha nagyobb a szoba, aránylag többen egyet.

3. Tanítás, szállás, fűtés, világítás, mosatás és a szállások butorzása fejében fizetnek: 1-ső évben 100 pftot, a 2-dikban 80 pftot, a 3-dikban 60 pftot, tehát átlagosan 80 pftot.

4. A fizetés fele letétetik ezentul september 1-ső napján, másik fele martius 1-ső napján.

5. Fölvételkor köteles minden tanítvány magával hozni 1 szalmazsákot, legalább 1 vánkost, 1 pokróczot, vagy egyéb takarót, 2 lepedőt, 2 törülközőkendőt, és legalább 4 pár fehér ruhát; nemkülönbén egy zárral ellátott ládát. Megkivántatik, hogy a fehér ruhánemű, nevének jelét viselje, és a 3 tanév folyama alatt teljes számban megtartassék.

6. Felső ruházatra nézve, legalább ünneplőre tisztességesen járjon; rongyosan járni egyáltalában nem engedtetik meg.

7. Táplálékul kap a növendék naponként rozskenyérből annyit, a mennyit szükségel; délben két tál ételt, t. i. levest, 5-ör

minden héten főzeléket hússal, kétszer téstát, este egy tál ételt; vasárnapokon egy tál étellel többet. Az illem, nagyobb rendtartás, továbbá az ételek készítésének kielégítősege érdekében: az igazgató családotól tanítványaival eszik ugyanazon étteremben, a közös használatra készült ételekből.

8. Megbetegedés esetében ingyen részesül a tanítvány betegápolásban, s orvosi segítségben; a gyógyszerári költségeket azonban maga viseli.

9. Író- és rajzszerkekről, nemkülönbén a szükséges tanítási könyvekről, és mindennemű kertészeti szerszámairól köteles a tanítvány saját költségén gondoskodni.

10. A tanítvány minden, szándékosan vagy pajkosságból elkövetett kártételt a butorzat körül, köteles a maga költségén helyre pótolni.

11. Mosatásra elfogadtatik minden tanítvány részéről hetenkint minden fehér-ruhaneműből egyegy pár.

12. Kik a tanítvány fölvétele iránt az intézettel érintkezésbe lépni szándékoznak: ne terheltessenek bérmentes tudakozásaikat dr. Entz Ferenczhez utasítani, Pesten, Terézvárosban, a lövelde és kerepesi vonal közelében fekvő pesti fanöveldebe.

T Á R C Z A.

Közintézetek s egyesületi működések.

A Magyar Gazdasági Egyesület építészeti szakosztálya f. é. június 4-kén tartott ülésének jegyzőkönyve.

Végh János, szakoszt. elnök; Bocskay Ignác, Egressy Sámuel, Farkas Imre, Kenessey Kálmán, Locz Armin, Szendrey Ignác, Ybl Miklós, szakoszt. tagok.

Erdős Mózes János ur, Uj-Pestről, az iránt keresvén meg az Egyesületet, hogy az általa még 1848. előtt feltalált, de azóta nagyban nem valósi: hatott *éghetlen házfedelek* készitési módját bírálatt alá venni, s annak életrevalósága felett véleményt mondani sziveskednék; a szakosztály a személyesen jelen volt folyamodó szóbeli magyarázata mellett mindenekelőtt a köztelken kiállított éghetlen háztető mintákat vette szemügyre, s a dolog érdemében nyert felvilágosítások nyomán úgy találta, hogy az éghetlenséget Erdős Mózes ur különféle minta szerint vélné eszközölhetni, t. i.:

a) két hüvelyk vastagságu lágyfa deszkákból készített tető által, mely kívül egy sajátságos mázzal (vakolattal) lenne bevonva. E máz a tető külső bevonására buzapolyvával kevert tiszta oltott mészből áll; annyi buzapolyvát kevervén a mészhez, a mennyit ez csak bevehet. Lehetne azonban apró kavicssal is a vakolatot keverni; különben a vakolatnak még ekkor is mész és polyva a legfőbb alkatrésze. E keverékkel aztán Erdős M. ur a faszegekkel kivert, vagy e végre készített kis csákánnyal meglyukgatott deszkatetőt behányja, s mihelyt megszikkadt, még finomabb polyvával kisimitja; ez is megszáradván, úgy hagyja, míg legalább vagy kétszer megázik, hogy ezáltal szívósságot nyerjen, amidőn újra kiszáradván, befesti. A tetőt belülről is kiveri faszegekkel vagy meglyukgatja, s jó polyvás agyaggal behányja, hogy egészben véve a deszkatetőt légáthatlanná tevén, a tűzvész teljesen elhárítsa.

b) Második módja Erdős M. ur tűzellenes építésének *cserepekkel* történik. Ez e végre általa használandó cserepekből szerinte — egy ember napjában könnyen elkészíthet 250, sőt 300 darabot is. Egyezer ilyen cserép elkészítését 4 pft-ra, kemenczébe rakását, kiégetését és kihordását ismét 4. tehát összesen 8 pft-ra számítja. Ezer cserép 20 négyszeg ölet borítana be, s a tető bemázoltatván vagy festetvén, semmi nedvességet nem venne magába. A tető belsejét, mint a) alatt, agyaggal tapasztja be.

Ami illeti a tető felállítását, Erdős M. ur azt hiszi, hogy egy 10 öl hosszú épülethez a szükséges deszkákat 3 ember egy nyári

nap alatt elkészítheti, s ugyancsak egy nap, 2 feladogató segítségével, 3 ember a deszkákat egymáshoz illesztve fel is szegezheti. A cserepek egymást nyelvüknél fogva zárják, de különösen az orrukon levő lyukakon vas szegekkel le is szegeztetnek; e végre 1000 szeg ára Erdős M. ur számítása szerint 28 pkr.

E tetőzéshez nem kivántatnék egyéb, mint kétfelől a falba egy-egy gerenda, melyekhez a deszkák alkalmas vas szegekkel fölszegeztetnek.

Előnyére írja Erdős M. ur e tetőzési módnak azt is, hogy a padlást lakásul is lehet használni.

c) A deszkára zsindelyezett tetőt is tűzellenessé teszi Erdős M. ur a következő tapasztal: 10 rész tejet, 8 rész rozslisztet, $\frac{1}{20}$ rész oltott meszet, 4 rész igen éles homokkal összekever; ezzel egyszer vagy kétszer a tetőt bekeni, fele száradásában jó homokos mésszel a szerint, amint a vakolat vastagságát jónak látja, vékonyan vagy vastagabban bevakolja, s így légáthatlanná, éghetlenné teszi. Midőn jól kiszárad, saját készítésű festékével befesti.

d) A közönséges szalma- és nádtetők tűzeleni biztosítására Erdős M. ur a következő módot ajánlja: jól felhigitott oltott mészbe $\frac{1}{3}$ rész rozslisztet kever, ezzel a tetőt kívülről részenként bemeszeli, jó buzapolyvás mésszel behányja s elsimitja; amint aztán megszárad, egyszer vagy kétszer sűrű homokos mésszel bemeszeli, s ha megszáradt, befesti. A tető belsejét először igen híg agyag- és rozslisztkeverékkel bemázolja, aztán jó polyvás agyagsárral betapasztja.

A festék készitési módját Erdős M. ur még most titokban kívánja tartani; különben fontja csak 6 pkrba kerülne.

A szakosztály azon erős meggyőződéssel levén, hogy a tűzellenes építésben minden biztos sikerű javítást, magán és közgazdasági szempontból egyaránt valóságos jótéteményül kell üdvözölni: teljes elismeréssel fogadja Erdős M. urnak is e téren évek óta tanusított buzgó fáradozását. Miután azonban az általa kiállított minták és előterjesztett adatok nem elégségesek arra, hogy az ajánlott tűzellenes építési módnak nagyban kivihető életrevalósága iránt biztos sikerre kilátást nyújthatnának: a szakosztály hazafiúi kötelességének tartja, megbízatásához képest ez ügyben hozott véleményét a következő okokkal támogatva előterjeszteni; t. i.:

1) Erdős Mózes ur háztető építési módjának alapja általában hiányos számításra nyugszik, miután ő leginkább abban keresi az előnyt, hogy mellözve a tetőszéket, csupán deszkák összeillesz-